

Hørings svar – NOU 2013:4 Kulturutredningen 2014

1. Innledning

Høringsvaret fra Kulturrådet sendes inn på vegne av det kollegiale organet (rådet), fagadministrasjonen, Statens kunstnerstipend og sekretariatet for Den kulturelle skolesekken. Kulturrådet vil i tråd med sitt mandat fokusere på følgende hovedperspektiver i høringssvaret: Kunst/kultur utenfor institusjonene («det frie feltet»), og kulturvern i og utenfor institusjonene (museum, arkiv, frie aktører).

I høringssvaret er det lagt til grunn et overordnet og framtidsrettet perspektiv med vekt på forslagene i «NOU 2013: 4 Kulturutredningen 2014» som berører Kulturrådets ansvarsområde. Beskrivelsene i utredningen av konkrete kunst- og kulturområder kommenteres kun unntaksvis. Høringsvaret følger Kulturutredningens struktur.

Kulturrådet vil innledningsvis berømme utvalget bak utredningen for et vel gjennomført arbeid. Kulturutredningen 2014 gir en god og kunnskapsbasert gjennomgang av kulturpolitikken grunnlag og utvikling i Norge, og representerer et godt utgangspunkt for å diskutere kulturpolitikken videre. Kulturrådet mener derfor at utredningen bør danne grunnlag for en stortingsmelding om kulturpolitikken framover.

1.1 Kulturrådets kommentarer oppsummert

- Kulturrådet anser demokrati, rettferdighet og mangfold som viktige mål for den nasjonale kulturpolitikken, og oppfatter Kulturrådets rolle i spennet mellom autonom kunst og samfunnsoppdrag som spesielt relevant i sammenhengen.
- Kulturrådet anser begrepet ytringskultur som en meningsfull avgrensning av kulturpolitikken, men påpeker samtidig behovet for kritisk prøving av begrepet over tid.
- Kulturrådet støtter behovet for et lokalt kulturløft, men minner om at det profesjonelle kulturlivet også må inngå i løftet.
- Kulturrådet støtter tilrådommen om å øke Norsk kulturfonds andel av de statlige kulturmidlene.
- Kulturrådet støtter utredningens forslag om å prioritere produksjon og innhold framfor fysisk infrastruktur, men peker på behovet for en fortsatt utvikling av infrastruktur i det frie feltet.
- Kulturrådet støtter en økt vektlegging av kvalitet i kulturpolitikken, og peker på egen erfaring med ulike former for kvalitetsvurderinger.

- Kulturrådet støtter utvalgets forslag til styrking av kultursektorforskningen, og anbefaler at kompetansen ikke splittes opp i mange områdespesifikke miljøer.
- Kulturrådet støtter behovet for en mer bærekraftig kunstnerpolitikk, men mener at forslaget om å gi mer til færre innenfor dagens rammer er problematisk.
- Kulturrådet er enig i at kulturlivet i for liten grad reflekterer det sosiale og kulturelle mangfoldet i samfunnet, og ser rettighetsperspektivet som en formålstjenlig tilnærming til utfordringene.
- Kulturrådet ser fordeler med å utvide Kulturdepartementets ansvarsområde for en mer helhetlig håndtering av kulturpolitikken, og mener dette må behandles nærmere i en stortingsmelding om kulturpolitikken.
- Kulturutredningens forslag til styrking av kulturpolitikken lovgrunnlag er interessante, og bør behandles nærmere i en stortingsmelding om kulturpolitikken.

2. Kulturpolitikken berettigelse

Utvalget problematiserer innledningsvis kulturpolitikken samfunnsmessige relevans og berettigelse, og konkluderer med at demokrati, rettferdighet og mangfold bør være tydelige nasjonale mål for kulturpolitikken framover. Samtidig framstilles den frie kulturen som «en samfunnsskapende kraft», og kunst- og kulturfaglig kvalitet og uavhengighet løftes som grunnleggende premisser også for å oppnå mer instrumentelle effekter. Utredningen ser altså dilemmaet mellom overordnede kulturpolitiske mål og den autonome kulturens rolle i den demokratiske infrastrukturen.

Kulturrådet har siden etableringen i 1965 agert i et spenn mellom kulturpolitiske føringer og fri kunst og kultur. I høringsperioden ble Kulturrådsloven vedtatt i Stortinget. Lovarbeidet synliggjør spennet mellom politisk styring og faglig skjønnsutøvelse, og forankrer Kulturrådets selvstendige forvaltning av Kulturfondet basert på kunst- og kulturfaglige kvalitetsvurderinger. I tillegg har Kulturrådet, bl.a. som utviklingsorgan for museum og arkiv, en rolle som iverksetter av statlig kulturpolitikk. I begge roller utøves faglig skjønn, men med ulik grad av politiske føringer. Kulturrådet oppfatter armlengdeprinsippet koplet med direktoratsliknede oppgaver, som spesielt relevant i lys av Kulturutredningens perspektiv. Posisjonen åpner for en god vektning mellom kunsten og kulturens samfunnsopdrag, og kunsten og kulturens egenverdi.

2.1 Ytringskultur

Kulturrådet merker seg valget av begrepet *ytringskultur* som en innsnevring av det utvidede kulturbegrepet. Utvalget har gjort et godt arbeid med å begrunne og definere begrepet som dekkende for både vern og formidling av kulturarv og kunstnerisk virksomhet i vid forstand. Begrepet bør likevel debatteres i offentligheten, siden ethvert forsøk på avgrensning av et såpass dynamisk og endringsdrevet område kan være problematisk.

Kulturrådet støtter synet på kulturaktørene, både virksomheter og enkeltkunstnere, som viktige deler av demokratiets infrastruktur. Kunst og kultur bidrar til kritisk refleksjon, utvikler ytringskompetanse og er katalysatorer til det utvalget betegner som «uenighetsfellesskapet». Kunstens og kulturens betydning som arena for frie og gjerne kritiske ytringer kunne ha vært sterkere vektlagt i utredningen. Spesielt når det gjelder kunst og kultur for barn og unge, er denne posisjonen utfordret gjennom sterk eksponering for en kommersialisert og

delvis instrumentell kultur. Det er derfor spesielt viktig at det offentlige kulturtilbudet til barn og unge, blant annet i DKS og kulturskoler, rommer en diversitet av uttrykk - også det kontroversielle og kritiske.

Kulturrådet mener at kritikernes rolle som uavhengige ytringsaktører i uenighetsfellesskapet kunne kommet tydeligere fram i utredningen. Dette kommenteres nærmere i punktet om kvalitet.

2.2 Inkludering/mangfold

Kulturrådet ønsker å bidra til at kunst- og kulturlivet i større grad reflekterer samfunnet, og støtter utvalget i at dette er nødvendig for at kulturpolitikken skal ha nødvendig legitimitet, og for at kunsten og kulturen skal oppleves som relevant for varierte publikumsgrupper.

Utredningen fastslår at mye gjenstår før kulturlivet gjenspeiler det økende mangfoldet i samfunnet, da forstått som mangfold i vid forstand, blant både kunstnere, publikum og ansatte. Kulturrådet møter utfordringen med en rekke tiltak, som aspirantordning, medvirkningstiltak, publikumsutvikling, i sammensetning av utvalg og råd og i den generelle prosjektvurderingen. Fellesnevneren i tiltakene er kvalitet som premiss. Samtidig må vi være villige til å ta kvalitetskriteriene opp til vurdering og erkjenne den potensielt ekskluderende makten som ligger i å definere kvalitet.

Kulturrådet opplever at utredningens fokus på demokratiske prinsipper og like rettigheter er formålstjenlig for å oppnå et mer inkluderende kulturliv. Samtidig må det understrekes at kunsten og kunstnerne på det ”frie” feltet ikke kan møtes med de samme instrumentelle føringene som forvaltningen og til dels institusjonene må forholde seg til. Det er nødvendig å balansere slike hensyn uten å utfordre kunstens autonomi og armlengdes avstand-prinsippet mellom Kulturrådet og departementet.

2.3 Digital kultur

Den digitale kulturens utfordringer og muligheter er gitt for lite vekt i Kulturutredningen. Dette er ikke i samsvar med utredningens sterke vektlegging av demokrati, rettigheter, inkludering og geografisk spredning – områder hvor den digitale kulturen har klare fortrinn gjennom tilgjengeliggjøring, involvering og brukermedvirkning.

Kulturrådet mener at det fortsatt gjenstår mye utvikling av innhold, infrastruktur og tjenester for å møte ambisjonene i kunst- og kulturfeltet og forventningene i offentligheten. En forutsetning for en gunstig utvikling er at den sikrer rettighetshavernes interesser samtidig som den gir brukerne god tilgang. Arbeidet med avtalelisenser og andre opphavsrettslig forankrede avtaler bør derfor intensiveres.

Utfordringene krever økt ambisjonsnivå, gode finansieringsløsninger og styrket koordinering. I Norge har Kulturrådet bidratt til å utvikle en god digital infrastruktur både på museums- og arkivområdet i samspill med andre sentrale aktører. Det gjenstår likevel betydelige utfordringer i utviklingen av innhold og tjenester. Eksempelvis er kun ca. 4 % av museumssamlingene tilgjengelige på nett.

Sverige og Danmark har tatt ulike grep for å bedre samordningen av den digitale utviklingen. I Sverige er det etablert et samordningssekretariat (Digisam). I Danmark lanserte kulturministeren i 2012 en åttepunkts plan for å styrke tilbudet av lovlig kreativt innhold på internett. Blant punktene var etableringen av et innovasjonsforum for å bidra til gode forretningsmodeller og et dialogforum for å utvikle avtalebaserte opphavsrettsløsninger.

Liknende modeller kan med fordel vurderes implementert i Norge. Kulturrådet viser for øvrig til sitt hørings svar på NOU 2013:2 «Hindre for digital verdiskaping».

Innkjøpsordningene for litteratur dannet grunnlaget for Kulturrådets etablering og representerer fremdeles et viktig bidrag i kulturfinansieringen. Ordningen kan ikke videreføres i sin nåværende form, men krever utvikling tilpasset digitale formater og distribusjonsformer for å gi aktørene nødvendig forutsigbarhet. Berørte aktører må intensivere samarbeidet for å få nye innkjøpsordninger på plass i rimelig tid.

3. Kulturpolitikken etter 2005

Kulturutredningens gjennomgang av de ulike kulturområdene viser at store deler av økningen i de statlige bevilgningene fra 2005 til 2012 har gått til institusjoner. Dette gjelder i særlig grad for museumssektoren, scenekunstheltet og musikkområdet, men også for områder som billedkunst og kunsthåndverk. Grensene mellom den «frie» og den «institusjonaliserte» kulturen er ikke absolutte, men tallene gir likevel klare indikasjoner på strukturen på fordelingen av midler i perioden.

Kulturfondet har også hatt en betydelig økning i perioden, fra 264 mill. kr i 2005 til 577 mill. kr i 2013. En stor del av økningen skyldes imidlertid overføring av oppgaver og tiltak fra andre poster på statsbudsjettet, og i mindre grad tilførsel av friske midler. Kulturfondet, med sitt nasjonale ansvar for det frie kunstfeltet, utgjør i dag kun ca. 6 % av det statlige kulturbudsjettet.

Utvalget peker på at også oppbyggingen av det frie feltet som er gjennomført i perioden i noen grad har tatt form av en institusjonalisering, f.eks. på det rytmiske musikkområdet. Kulturrådet har delvis støttet denne utviklingen, og ser at forpliktelsene det medfører gjennom lønns- og pensjonskostnader, er nødvendige. Samtidig er det en risiko for at en slik utvikling kan føre til oppbygging av unødvendige administrative strukturer, og dessuten påvirke kulturfondets fordeling mellom produksjon og administrasjon av kunst og kultur i uønsket grad.

For Kulturrådet har utviklingen gradvis skapt en situasjon der ansvaret for det frie feltet er stadig vanskeligere å avgrense, og der systemer som ivaretar felt og sektorer i et helhetlig perspektiv fra kortvarig prosjekt til langsiktig drift, blir stadig mer nødvendige. Det krever en mer konsistent og dynamisk fordeling på og bruk av postene 55, 56 og 74. Kulturrådet har konkretisert dette i notat til Kulturdepartementet; *Budsjettsøkna 2014 – Kap 320 post 74*, datert 2.5.2013.

3.1 Museum, arkiv, kulturvern

Kulturrådet støtter i hovedsak beskrivelser og konklusjoner under dette kapitlet, men mener at det lokale kulturvernet både i og utenfor institusjonene burde ha vært behandlet mer helhetlig og sett i sammenheng med «den kulturelle grunnmuren». Når utredningen i all hovedsak kommenterer feltet i et statlig perspektiv, går viktige innsatser og roller på det regionale og lokale planet tapt.

Kulturrådet er helt på linje med utvalget i behovet for sterkere vektlegging av museenes samfunnsrolle. Et forskningsprosjekt om museenes samfunnsrolle i lys av 2014-markeringen vil stå sentralt i Kulturrådets bidrag til denne utviklingen. Kulturrådet er også positiv til en utvikling på museumsområdet der samfunnsoppdrag,

ansvarliggjøring og kunnskapsbasert resultatvurdering vektlegges sterkere i statens forvaltning og dialog med sektoren.

Utredningen henviser til Meld. St. 7 (2012-2013) «Arkiv» og påpeker at utviklingsoppgavene for arkiv ikke foreslås flyttet fra Kulturrådet til Riksarkivaren. Meldingen har etterlatt en viss uklarhet rundt oppgavefordelingen som det er viktig å klargjøre for aktørene i feltet. Kulturrådet ser store fordeler i fortsatt å kunne se bruk av prosjekt- og utviklingsmidler for arkiv og museum i et tverrsektorielt perspektiv og i sammenheng med andre virkemidler i Kulturrådet, som avsetningen for kulturvern i Kulturfondet.

3.2 Kulturrådet

Kulturrådets oppgaver, ansvar, størrelse og betydning har endret seg i takt med tiden og skiftende betingelser. Kulturfondet utgjorde ca. 25 % av det statlige kulturbudsjettet i 1965, mens Kulturrådets samlede portefølje i dag er på ca. 10 % (hvorav Kulturfondet 6 %). Dette viser at den store veksten i statens engasjement på kulturområdet primært har skjedd andre steder enn gjennom Kulturrådet, tross sammenslåing med andre virksomheter (Statens kunstnerstipend, Fond for lyd og bilde og ABM-utvikling) og nye oppgaver fra Kulturdepartementet.

3.2.1 Fagadministrasjon og kollegialt organ

Utredningen anbefaler at skillet mellom Kulturrådet som armlengdes avstand-organ og Kulturrådets fagadministrasjon skilles gjennom en navneendring. Kulturrådets fagadministrasjon foreslo en slik navneendring i sitt høringssvar til Kulturrådsloven. Den endelige Kulturrådsloven holder fast ved dagens doble betydning av «Kulturrådet». Utfordringen med å kommunisere de ulike organene og oppgavene i Kulturrådet må eventuelt løses med andre virkemidler.

Kulturutredningen problematiserer for øvrig Kulturrådets hybride rolle som både forvaltningsorgan for departementet og som autonomt kollegialt organ. Kulturrådet kjenner seg i hovedsak igjen i disse beskrivelsene. Når utvalget likevel konkluderer *mot* både deling og regional oppdeling av Kulturrådet, og i tillegg argumenterer for styrking av Kulturfondet, oppfattes det som en anerkjennelse av Kulturrådets håndtering av oppdrag og rolle. Kulturrådet støtter for øvrig utvalgets vurderinger om behovet for et sterkt fagmiljø for å sikre en lovmessig og effektiv forvaltning.

3.3 Den kulturelle skolesekken (DKS)

Kulturrådet slutter seg langt på vei til utvalgets betraktninger om Den kulturelle skolesekken (DKS) og er enig i at det er behov for å styrke DKS som ordning og å styrke sekretariatet.

Tilskuddet til DKS er mangedoblet siden etableringen i 2001 uten at det er tilført ekstra ressurser til sekretariatet som sentralt koordineringsorgan. Satsingens vekst har skapt et økt behov for koordinering av informasjons- og utviklingsarbeid og videreutvikling av administrative fellesløsninger. Et styrket sekretariat vil også kunne følge opp satsingen grundigere og bidra positivt til kunnskapsproduksjonen gjennom forbedret statistikk og rapportering.

Hvordan og hvor styrkingen av sekretariatet skal skje, må vurderes nærmere. Det kan være andre alternativer til organisering enn de utredningen konkretiserer, f.eks. i retning av det danske «Børnekulturens nettverk».

Uavhengig av modell er det viktig at den lokale forankringen og forankringen i skolen gjenspeiles i organiseringen nasjonalt.

Et viktig prinsipp i skolesekken er variasjon og bredde i både formidlingsmåter og uttrykk. Det er imidlertid store skjevheter i tilbudet elevene får av de forskjellige uttrykkene. Det er behov for en tydeliggjøring og gjennomgang av de nasjonale aktørenes rolle og ressurser, slik at de bedre kan legge til rette for høy kvalitet i det lokale og regionale tilbudet. Et annet viktig prinsipp er at ordningen skal være for alle. Det krever en tettere oppfølging av den lokale og regionale organiseringen, samt en videre satsning på produksjoner som utjevner forskjeller.

3.4 Kommunal og fylkeskommunal kulturpolitikk

Som utredningen påpeker, er det store variasjoner i den lokale og regionale kulturforvaltningen. Mange steder er kulturforvaltningen bygget ned, og profesjonelle kulturaktører kan slite med å finne gode dialogpartnere, spesielt på kommunalt nivå. Men det er også kommuner og fylkeskommuner som har vist vilje til satsing. Eksempelvis i forvaltningen av Den kulturelle skolesekken er det bygget opp betydelig kompetanse regionalt og lokalt.

Også i abm-sektorene (arkiv, bibliotek og museum) har flere kommuner og fylkeskommuner bidratt med viktige løft i perioden. For arkivenes del er den positive utviklingen i flere (inter-)kommunale og fylkeskommunale arkivinstitusjoner sterkt underkommunisert i utredningen. Det må anses som en svakhet ved en utredning som ellers legger stor vekt på det lokale og regionale nivået både i kulturlivet og i institusjonslandskapet.

3.4.1 Lokale arrangører og produsenter

En tendens i perioden er at viljen til å investere i bygg har vært større enn viljen til å stimulere produksjon og formidling av innhold. Hvis tendensen vedvarer, vil de lokale arenaene, bl.a. kulturhusene, i liten grad bidra til stimulans av lokal profesjonell kunst og kultur. I den sammenheng minner vi om intensjonene ved omleggingen av Rikskonsertene, og behovet for å legge til rette for lokale og regionale produsenter og arrangører heller enn nye nasjonale strukturer. Kulturrådet har gode erfaringer med ulike tiltak på området og bidrar derfor gjerne i den videre arena- og arrangørutviklingen.

3.4.2 Samspill mellom forvaltningsnivåene

Kulturrådets fagadministrasjon har de siste to årene prioritert å besøke alle fylkeskommunene i landet. I dialogen har Kulturrådet blant annet pekt på sammenhengen mellom kommuners og fylkeskommuners egeninnsats for å legge til rette for profesjonell kunst- og kulturvirksomhet, og mulighetene for å få uttelling gjennom Kulturrådets ordninger. Besøkene har gitt Kulturrådet styrket innsikt i kulturaktørenes virkelighet regionalt og lokalt.

Kulturrådet er enig i at det er behov for økt kommunikasjon, samhandling og dialog mellom stat, fylke og kommune.

3.5 Internasjonalisering

Utvalget har avgrenset mandatet til ikke å berøre det utenrikskulturelle feltet, i påvente av Meld. St. 19 (2012-2013), «Regjeringens internasjonale kulturinnsats» som nå er lansert. Internasjonalisering er ikke bare en

tydelig trend, men også en viktig del av kunst- og kulturlivet i Norge, og Kulturrådet mener derfor at det er helt nødvendig å innlemme internasjonalisering og globalisering som sentrale begreper i kulturpolitikken.

Det har i de siste årene skjedd en betydelig utvikling innenfor internasjonalt arbeid i Kulturrådet. Fra å være en aktør som bidrar med informasjon om ulike internasjonale initiativer og søknadshjelp til norske aktører, bidrar vi i dag til utviklingen av internasjonale samarbeidsrelasjoner på program- og prosjektnivå, blant annet innenfor EUs kulturprogram og EØS-midlene. Det er dessuten en økende tendens til internasjonalt samarbeid blant aktørene i kunst- og kulturfeltet generelt. Utveksling av kunnskap, kompetanse og formidling på tvers av grenser skaper verdifulle møteplasser og ny kunst, og er et sentralt moment når kvalitet og innhold skal diskuteres.

Kulturrådet beklager derfor at ikke utvalget har foretatt en selvstendig drøfting av hvordan norske og internasjonale kulturaktører samspiller, og hvordan framtidens kulturpolitikk og -forvaltning best kan støtte opp om dette. Utvalget viser til at det er uheldig at kulturministerens ansvarsområde skal ende ved landets grenser i en tid hvor kulturlivet i Norge i høy grad er blitt en del av det internasjonale kunst- og kulturfeltet, og forutsetter at stortingsmeldingen avklarer kulturministerens internasjonale rolle.. Kulturrådet mener at kulturaktørenes nasjonale og internasjonale aktiviteter og samarbeid må ses i en tydeligere sammenheng ved utformingen av framtidens kulturpolitikk.

4. Kulturpolitikk etter 2014

4.1 Et lokalt kulturløft

Som ett av mange virkemidler i et lokalt kulturløft anbefaler utvalget å øke Norsk kulturfonds andel av de statlige kulturmidlene. Dette er en gledelig anerkjennelse av Kulturfondets betydning for den lokale kulturen. Kulturrådet anser kunstnerisk og kulturfaglig kvalitet for å være helt grunnleggende for å sikre kulturfeltets legitimitet, men ser samtidig viktigheten av å fremme geografisk spredning, eksempelvis gjennom oppnevninger til råd og utvalg og gjennom tildelinger. Som utredningen påpeker, fungerer Kulturrådets tildelinger ofte som en kvalitetsgaranti som genererer merverdi i form av lokale kulturspleiselag.

Utredningen foreslår å konsentrere den lokale kulturpolitiske innsatsen mot arenaer for frivillige, spesielt kulturskoler, fritidsklubber og kirker. Kulturrådet er skeptisk til en slik ensidig tilnærming og vil minne om at den lokale profesjonelle og frivillige kulturen ofte er tett sammenvevd. Ensidig satsing på den frivillige kulturen vil gi dårlige vilkår for utvikling av den lokale profesjonelle kunsten og kulturen. En risikerer dermed både å miste lokale inspiratorer og entreprenører og å forsterke konsentrasjonen av profesjonell kultur til byer og sentrale regioner. En offensiv kulturpolitisk strategi for lokalkulturen bør derfor også bidra til å bygge opp de profesjonelle kulturarenaene og kunstmiljøene, slik at profesjonelle og frivillige kan utvikles i et samspill.

Utvalgets forslag om å vurdere klarere forankring i lovverket av kulturoppdraget til kommuner og fylkeskommuner er interessant. Kulturrådet ser behovet for styrking og målretting av statlige virkemidler for å stimulere det lokale kulturlivet.

4.2 Kunstproduksjon, formidling og publikum

Kulturrådet støtter utvalgets tilråding om å legge vekt på kunstproduksjon, formidling og publikum framfor utbygging av ny infrastruktur. Både Den kulturelle skolesekken og det frie feltet for øvrig påvirkes av stor knapphet på produksjons- og formidlingsressurser.

4.2.1 Infrastruktur

Kulturrådet anerkjenner at kunst- og kulturproduksjon og -formidling er helt avhengig av gode og tilrettelagte arenaer. Samtidig må planleggingen av bygg og infrastruktur være knyttet til reelle behov og følges parallelt av innholdsutvikling, slik at arenaer og annen infrastruktur som realiseres, blir levende og bærekraftige.

Videre er det stadig store behov for tilpasninger av eksisterende bygningsmasse til kunst- og kulturformål. Det gjelder både eksisterende kunst- og kulturvirksomheter og bygningsmasse opprinnelig brukt til andre formål. Utvalget trekker særlig fram behovet for lokale øvings-, produksjons- og framføringslokaler. En nedprioritering av infrastruktur (i betydningen større kulturbygg) må derfor ikke ramme nødvendige tilpasninger i det frie feltet, som har løpende behov for tilpasninger av infrastruktur for å sikre en dynamisk arenautvikling. Dette gjelder både bygg og ulike former for faglig infrastruktur, som nettverk o.l.

4.3 Samarbeid mellom institusjoner og det frie feltet

Utvalget argumenterer for økt samarbeid mellom kulturinstitusjoner og det frie feltet og for at forvaltningsmessige hindre for slikt samarbeid må oppheves. Kulturrådet har gjennom lang tid vært opptatt av å stimulere til slikt samarbeid, og har siden innføringen av den såkalte «hovedregelen», som presiserer at institusjoner med fast statlig tilskudd normalt ikke skal søke Kulturfondet, pekt på at hovedregelen kan være til hinder for verdifulle samarbeidsprosjekter mellom de store institusjonene og frie og/eller lokale aktører, f.eks. mellom museer og historielag. Det anbefales derfor at hovedregelen tas opp til ny vurdering. En eventuell oppmykning av hovedregelen bør derimot ikke rokke ved at Kulturrådets primære anliggende fremdeles må være å stimulere til prosjekter og tiltak som bidrar til utvikling, nyskaping og samarbeid utover de etablerte kulturinstitusjonenes kjerneoppgaver.

4.4 En bærekraftig kunstnerpolitikk

Kulturutredningen peker på en rekke forhold som har bidratt til at kunstnerne produksjons- og levekår ikke er bedret nevneverdig i kulturløftperioden. Når innhold og formidling nå skal prioriteres, er det avgjørende at produksjons- og inntektsforhold for de som skaper og utøver innholdet også løftes vesentlig.

Utredningen dokumenterer at kunstnerpolitikken har vært et relativt sett nedprioritert område i Kulturløftperioden, og at det er betydelige inntekts- og levekårsmessige skjevheter mellom ulike kunstnergrupper. Slike forhold kan bidra til en sosioøkonomisk og kulturell skjev rekruttering til kunstneryrkene, hvilket både levekårsundersøkelser og andre undersøkelser har dokumentert. Utredningens rettferdighetsperspektiv kan altså gjøres gjeldende også i et rekrutteringsperspektiv. Tiltak for å bedre kunstneres levekår generelt, og samtidig veie opp for skjevhetene, er derfor viktige.

Vurderingene må imidlertid ta utgangspunkt i erkjennelsen av at kunstneres levekår påvirkes av flere forhold. Utvalget peker eksempelvis på at det innen billedkunstheltet kan synes som om det er en strukturell svakhet at formidlingsleddet i liten grad stimulerer til produksjon av kunst. Utvalget peker også på svekkede inntjeningsmuligheter for mange utøvere på musikkfeltet grunnet overgangen til digital distribusjon av musikk.

Det er behov for et oppdatert kunnskapsgrunnlag som kan bidra til å belyse de økonomiske realitetene innenfor de ulike kunstnergruppene. Det er særlig nødvendig med kunnskap om samspillet mellom de ulike tilskuddsordningene og om hvilke andre forhold som påvirker rammebetingelsene for kunstneres økonomiske situasjon. Med et slikt grunnlag vil man bedre kunne vurdere hvilke tiltak som vil være mest hensiktsmessige ut i fra den enkelte kunstnergruppens særskilte behov.

Utvalget tar til orde for en videreføring av dagens ordning for oppnevning av stipendkomiteene til SKS. Begrunnelsen for denne konklusjonen synes mangelfull. Det er viktig at også dette spørsmålet utredes grundig slik at Kulturdepartementets konklusjon bygger på kunnskap om de ulike konsekvensene av en eventuell omgjøring av ordningen.

4.4.1 Mer til færre

Kulturutredningen anbefaler en tydeligere prioritering av kvalitet i stipend og prosjektstøtteordninger, slik at det i praksis gis mer til færre – dette som et kunstnerpolitisk tiltak. Kulturrådet er ikke uenig i prinsippet, men vil samtidig minne om at det med dagens ressursituasjon kan gi uønskede resultater, da vi allerede må foreta sterke prioriteringer mellom kvalifiserte søknader fra kompetente aktører. Eksempelvis er tildelingsprosenten for søknader under visuell kunst i Kulturfondet på 16 % av omsøkt sum, hvilket ikke reflekterer kvaliteten på søknadene. Effektene av en slik praksis bør derfor utredes nærmere.

4.4.2 Utvidet finansieringsgrunnlag

Utredningen ønsker flere kilder til kulturfinansiering, bl.a. flere og større nasjonale stiftelser. Kulturrådet støtter dette, og ser ingen motsetninger mellom økt offentlig og privat kulturfinansiering. Tvert i mot kan det se ut til at det offentliges økte prioritering av kulturfeltet i kulturløftperioden har generert mer privat kulturfinansiering, snarere enn det motsatte.

I mai 2013 la Regjeringen fram sin handlingsplan for kultur og næring, «Fra gründer til kulturbedrift.» Kulturrådet støtter de ambisjonene som ligger i både Kulturutredningen og handlingsplanen om å styrke inntektsgrunnlaget for aktører innen kulturnæringene. Det er spesielt positivt at det satses på å utvikle kulturnæringene i seg selv, og ikke bare som bidragsyter til andre næringer. Det er viktig at kvalitet ligger til grunn også for en satsning på næringsutvikling, og at tiltakene tar høyde for de utfordringene og arbeidsmåtene som særpreger de enkelte kulturnæringene. Kulturrådet setter pris på å ha fått en tydeliggjort rolle i dette arbeidet, i samspill med Innovasjon Norge, og ønsker også i fortsettelsen å bidra med kompetanse og kunnskapsgrunnlag om kulturnæringene.

4.5 Kvalitet

Kulturrådet støtter utvalget i at kvalitetsvurderinger bør få en viktigere plass i kulturpolitikken. Kulturrådet har gjennom en årrekke utviklet metoder for kvalitetsvurdering av kunst- og kulturtiltak og -virksomheter, både gjennom prosjektvurdering, utrednings- og evalueringsvirksomhet og utviklingsansvar for museer og arkiv. Det er store forskjeller mellom en vurdering av et konkret kunstprosjekt og av en stor institusjon. Det er derfor viktig med et mangfold av formålstjenlige kvalitetsvurderinger i et spenn mellom artikulerede indikatorer basert på etablert fagterminologi og praktisk skjønnsutøvelse. Kulturrådet vil også peke på at måling på kvalitative indikatorer kan føre til økt administrativt arbeid både for aktørene og forvaltningen. Rapporteringer og evalueringer må ha et omfang og en hyppighet som står i forhold til aktørenes ressurser.

Kulturrådet vurderer om lag 17 000 søknader i året. Vurderingene gjøres hovedsakelig ut fra et kunst- og kulturfaglig skjønn, der kvalitet er hovedkriteriet for utdeling av tilskudd eller stipend, og hvor også elementer som geografisk spredning, mangfold og samfunnsmessig relevans blir tillagt vekt. Kulturrådet støtter derfor utvalget i at en økning av Kulturfondet og Kulturrådets øvrige prosjektavsetninger vil stimulere til mer produksjon av kunst og kultur av høy kvalitet, også lokalt, og vil kunne fylle nye og gamle arenaer med kvalitativt innhold for både eksisterende og nye publikumsgrupper.

Utredningen tar til orde for at kulturinstitusjonene i mindre grad skal målstyres, og heller inngå i en «kontrakt» med sine politiske oppdragsgivere og den interesserte offentlighet basert på kvalitet og samfunnsrolle. Kulturrådet vurderer dette som et interessant innspill som bør utredes videre. I denne sammenheng er kritikernes rolle underkommunisert i utredningen. En tydelig satsing på kunst- og kulturfaglig kritikk og ytringsrom for denne, er en forutsetning for at samspillet og dialogen mellom institusjonene og offentligheten skal fungere. Både den generelle kunst- og kulturkritikken og kritikk innen konkrete kunst- og kulturområder trenger fortsatt stimulans. Eksempelvis er det en svært begrenset kritisk offentlighet rundt de kulturhistoriske museenes formidlingstiltak.

4.6 En kunnskapsbasert kulturpolitikk

Kulturrådet støtter utvalgets forslag om å trappe opp forskningsinnsatsen for kultursektorforskning gjennom bedre finansieringsmuligheter. Kulturrådet understreker at det også er viktig å få forskningen sterkere inn som premiss i kultursektoren for å gjøre kulturpolitikken mer treffsikker.

Kulturutredningen har vist at det finnes relativt lite forskning og utredningslitteratur som belyser kunst- og kulturfeltet. Utvalget har bestilt en rekke delutredninger, men beskrivelsene av kunst- og kulturfeltet preges likevel i noen grad av den begrensede kunnskapsproduksjonen på området. Kulturrådet har i høringssvaret til Grund-utvalgets rapport «En kunnskapsbasert kulturpolitikk» fremhevet viktigheten av forskning som kunnskapsgrunnlag i kulturpolitikken. Norsk kulturliv trenger både overordnet forskning hvor problemstillingene er forsker- eller politikkdrevne og fag- og sektorspesifikk forskning hvor problemstillingene er drevet av kunst- og kulturaktørene i feltet. Kulturrådet har merket seg at Kulturutredningen refererer til 13 av våre rapporter som kunnskapsgrunnlag. Kulturrådets erfaringer med langsiktig satsning på FoU-arbeid vil være en viktig ressurs i utviklingen av en systematisk kulturforskningspolitikk.

Kulturrådet vil understreke betydningen av at det så snart som mulig settes i gang et arbeid for å utrede de to tiltakene utvalget foreslår: et forskningssenter for kultursektoren og etablering av et forskningsfond. Kulturrådet vil gjerne bidra til dette. Vi vil samtidig advare mot at kompetansen splittes opp i mange og små områdespesifikke miljøer. I regjeringens handlingsplan for kulturnæringer foreslås et eget forskningssenter for kultur og næring. Disse tiltakene må ses i sammenheng for å gi nødvendig samlet kraft i kunnskapsproduksjonen.

4.7 Den kulturelle grunnmuren

Utvalget uttrykker en bekymring for at «den kulturelle grunnmuren», bl.a. folkebibliotekene og kulturskolene, ikke har fått sin del av kulturløftet. Kulturrådet forstår bekymringen, spesielt i lys av utvalgets fokus på demokrati og rettferdighet. Spesielt barns rett til opplevelse og deltakelse må være grunnleggende i et slikt perspektiv. Samtidig må en kulturell grunnmur evne omstilling og utvikling for å opprettholde relevans og betydning.

Kunst- og kulturfeltet må bestå av et mangfold av institusjoner og arenaer, hvor også lokalt mangfold og egenart er viktig. Kulturrådet har gjennom lang tid vært opptatt av lokal forankring og stedstilpasning i sin fordeling av midler. Befolkningsgrunnlag, tradisjoner og infrastruktur varierer sterkt i ulike deler av landet. Kulturrådet mener derfor at stedstilpassede løsninger, ikke en enhetlig infrastruktur, vil bidra til å oppnå rettferdighetsmålet. Ett sted kan biblioteket egne seg for utvikling til en bredere kulturarena og møteplass – et annet sted kan museet eller kulturhuset være et mer hensiktsmessig utgangspunkt. Bibliotekenes og andre kulturinstitusjoners samfunnsoppdrag må derfor utvikles videre, tilpasset bl.a. den digitale utviklingen, og vurdert i et helhetlig arena- og institusjonsperspektiv.

Museenes og arkivenes rolle i det lokale kulturlivet er fragmentarisk behandlet i utredningen. Begge typer institusjoner er – eller har potensial til å være – viktige aktører og arenaer lokalt, og bør også sees som en del av en samlet utvikling av den kulturelle grunnmuren. Dette krever mer kunnskap og analyse av alternative modeller og roller. Kulturrådet støtter derfor utvalget i at det bør gjennomføres en kartlegging av situasjonen i det lokale kulturlivet når det gjelder tilbud og behov for bygningsfasiliteter, samt kunnskapsinnhenting og vurdering av kulturhusenes rolle i det lokale kulturlivet. Kulturrådet mener en definisjon av den kulturelle grunnmuren bør ses i sammenheng med disse undersøkelsene.

4.8 Kulturpolitisk samordning

Kulturutredningen peker på behovet for en bedre samordning av kulturpolitikken, og har flere forslag til overføring av oppgaver fra andre departementer til Kulturdepartementet, bl.a. kulturskolene fra Kunnskapsdepartementet og kulturminnevernet fra Miljøverndepartementet. Kulturrådet stiller seg bak intensjonen om bedre samordning, men mener at forslagene må utredes nærmere.

Utredningen avdekker mange områder med behov for et bedre kunnskapsgrunnlag og en helhetlig kulturpolitisk behandling. Kulturrådet vil spesielt trekke fram kunst og kultur for barn og unge, internasjonal kulturpolitikk, de digitale utfordringene, kunstnernes leve- og produksjonsvilkår og lokal arena- og arrangørproblematikk. Forrige gang Stortinget ble gitt anledning til en helhetlig behandling av kulturpolitikken, var i 2003 med Meld. St. 48 (2002-2003) «Kulturpolitikk fram mot 2014». Ti år og en omfattende og grundig kulturutredning senere, må det naturlige være å starte arbeidet med en ny stortingsmelding som staker ut kursen for årene som ligger foran oss.

